

**MTA BTK Irodalomtudományi Intézet – Nemzetközi Összehasonlító
Irodalomtudományi Társaság (AILC – ICLA)
ELTE BTK Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Tanszék**

„Komparatiztika a 21. században – kihívások és perspektívák”

Tudományos konferencia az összehasonlító irodalomtudomány
jelenéről és jövőjéről

ABSZTRAKTFÜZET

2013. december 3-4.
Budapest

Tartalom

Az összehasonlító irodalomtudomány történeti perspektívában

Fried István (Szegedi Tudományegyetem): *Komparatiztikai kérdőjelek...*

T. Szabó Levente (Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár): *Mihez kezdünk az Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapokkal? Az első nemzetközi komparatiztikai folyóirat mai státusa és egy készülő monográfia módszertani alapvetései*

Bengi László (Eötvös Loránd Tudományegyetem): *A modernségkutatás margójára – természettudósok az írók közt*

A komparatiztika elméleti és filozófiai kérdései

Szávai Dorottya (Pannon Egyetem): *A genfi iskola: kihívás és/vagy perspektíva a 21. századi komparatiztika számára*

Fogarasi György (Szegedi Tudományegyetem): *Comparative Inscripture: alkalmi jegyzetek az összehasonlító irodalomtudományról*

Komparatiztika-kritkák: összehasonlító irodalomtudomány és/vagy irodalomtörténet-írás?

Hites Sándor (MTA BTK Irodalomtudományi Intézet): *Emigráció, kétlakiság, hibriditás a komparatiztikában*

Szávai János (Eötvös Loránd Tudományegyetem): *A francia komparatiztika dilemmái*

Pál József (Szegedi Tudományegyetem): *Lehet-e világirodalom-történetet írni?*

Komparatiztika és társművészetek: irodalom, film, zene, képzőművészet

Szegedy-Maszák Mihály (Eötvös Loránd Tudományegyetem): *A művészetközi vizsgálat haszna és korlátai*

Somogyi Gyula (Miskolci Egyetem): *A komparatív szemlélet intermediális lehetőségei Krasznahorkai László Északról hegy... és Peter Greenaway Párnakönyv című alkotásainak tükrében*

Györfly Miklós (Eötvös Loránd Tudományegyetem): *Létmodell vagy korkép – Agota Kristof: A nagy füzet és filmváltozata*

Kortárs kultúrák és összehasonlító módszerek

Kálmán C. György (MTA BTK Irodalomtudományi Intézet): *Összehasonlító irodalomtudomány az internet korában*

Sári B. László (Pécsi Tudományegyetem): *Minimalizmus-koncepciók*

Zsadányi Edit (Eötvös Loránd Tudományegyetem): *Jövőbelátó irodalom? Irodalomtudomány és társadalmi szolidaritás*

Interpretáció és összehasonlító olvasatok

Mezei Gábor (Eötvös Loránd Tudományegyetem): *Fordítás, anyagiság, komparatiztika – az összehasonlítás alapjai*

Darab Ágnes (Miskolci Egyetem): *Komparatiztika az antikvitásban*

Ladányi István (Pannon Egyetem): *„Posztjugoszláv” kontextusok: az összehasonlító olvasatok elkerülhetetlensége*

Fried István: Komparatiztikai kérdőjelek...

A komparatiztika sugallta kérdésekre az egyik válasz úgy szólhat: az önelvűségre alapozott nemzeti irodalomtörténet van válságban, hiszen költők, korok, irodalmi jelenségek, mozgalmak maguktól értetődően csak kontextusukban írhatók le, ezáltal az összehasonlító-differenciáló szempontok érvényesülnek. Ugyanakkor a magyar irodalomtörténetnek jeles, noha olykor tévútra kalandozó hagyománya a regionális kutatás, mely egyfelől terminológiai vitákkal terelte el a figyelmet az irodalmi együttesek képződésének problémáiról, másfelől kevéssé használta a XIX. században már művelt areális nyelvészet eredményeit. A regionális szempont a centrum — periféria kérdés újragondolását sürgetheti, amely a *Monarchia-irodalom* kutatását helyezheti új alapokra, de nem térhet ki a posztkoloniális elmélet kihívásai elől. A magyar összehasonlító irodalomtudománynak a fönt jelzett területén számos tennivalója akad, túllépve a pusztán a kapcsolattörténeti vizsgálódásokon, amely a kétoldalú (cseh-magyar stb.) összehasonlítást részesítette előnyben. A régi-új terület feltárulása nem pusztán az irodalom-, hanem a művészetköziséget is helyzetbe hozza.

T. Szabó Levente: Mihez kezdünk az *Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapokkal*? Az első nemzetközi komparatiztikai folyóirat mai státusa és egy készülő monográfia módszertani alapvetései

Ugyan más-más módon, de a magyar és a nemzetközi komparatiztika számára egyaránt komoly kihívás lehet a világ első összehasonlító irodalomtudományi lapjának, a Kolozsvárott (és rövid ideig Londonban) kiadott *Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapoknak* (későbbi, ismertebb latin nevén, az *Acta Comparationis Litterarum Universarum*nak) az újrafelfedezése. A magyar irodalomtörténet és összehasonlító irodalomtudomány számára azért, mert korábban látványosan nehezen tudta nagyelbeszéléseibe integrálni, problematizálni, elbeszélni, s így a legtöbbször kimaradt vagy peremre szorult a rekanonizációs kísérletekben is. A nemzetközi mezőny számára pedig elsősorban azért, mert a mindig is nagy becsben tartott, de alaposabban ritkán elemzett lap kapcsán számos új kézirat és nyomtatott forrás bukkant fel, illetve az utóbbi évtizedekben előnyre változott a nemzetközi szakma módszertani érdeklődése és ízlése.

Erre az összetett szakmai környezetre adott válaszként olyan módszertani előfeltevéseket kívánok körüljárni, amelyek sok ideig akadályozták a folyóirat értését vagy máig komoly félreértésekhez vezetnek. Számos olvasatban a nemzeti és a kozmopolita túlságosan magától értetődő binaritása, a szerkesztőknek és munkatársaknak egyértelmű, megkérdőjelezhetetlen etnikai vagy nemzeti identitást tulajdonító szemlélet, a lap innovatív erejét kizárólag az alapítóknak (és kevéssé a munkatársaknak) tulajdonító látásmód vagy a lap többnyelvűségét kuriózumként (és nem az irodalmi többnyelvűség hazai és nemzetközi történeteinek kontextusában) olvasó értelmezések mélyen beágyazódtak a folyóirat értésébe és értékelésébe. Az utóbbi évtizedek módszertani fordulatai az összehasonlító irodalomtudományban a hibrid identitások kutatásától az irodalmi többnyelvűség újraértékeléséig olyan szellemi környezetet teremtettek, amelyben magától értetődően értékelhető újra és gondolható át egy sor, a lapról írott monografikus értelmezés számára komoly akadályt jelentő előítélet.

Bengi László: A modernségkutatás margójára – természettudósok az írók közt

Az utóbbi időben egyre többször vetődnek föl olyan kérdések, amelyek az irodalom, illetve a klasszikusan értett szellemtudományok és a természettudományok lehetséges összefüggését tárgyazzák különféle távlatokból. Az előadás az ilyen típusú összevetések, összehasonlítások módszertani kérdéseire, nehézségeire és buktatóira kíván reflektálni, miközben annak a szűkebb kérdésnek a mérlegelésére tesz kísérletet, hogy milyen szerepe lehetett a századforduló matematikai és ezen alapuló természettudományos változásainak a modern irodalom alakulástörténetében. A híres Négyesy-szeminárium és más egyetemi műhelyek éppúgy lehetőséget biztosítottak az írók és természettudósok közti személyes kontaktus kialakulására, mint a korabeli folyóiratok többé vagy kevésbé intézményesült kapcsolathálói, beleértve magát a jelképesnek tekintett Nyugatot is. Az előadás alapkérdése, hogy az ekként nem egy esetben filológiai is bizonyítható ismeretség-barátság pusztán az életrajz része, netán a közös eszmétörténeti kontextusból adódó hasonló érdeklődés következménye, avagy olyan komparatiztikai meglátások alapjául is szolgálhat, amelyek releváns módon befolyásolhatják és alakíthatják a modernségről alkotott képet.

Szávai Dorottya: A genfi iskola: kihívás és/vagy perspektíva a 21. századi komparatiztika számára

Előadásom középpontjába a genfi iskola aktualitásának kérdését állítom. Annak a kérdésnek a mérlegelését, hogy a 20. századi európai irodalomtudomány e meghatározó irányzata milyen kihívást jelent, s milyen örökséget hagy a 21. századi komparatiztika számára, illetve ezen örökség mennyiben mutatkozik megkerülhetetlenek.

Gondolatmenetem kitüntetett pontja Jean Starobinski munkássága, melynek komparatiztikai távlatú vizsgálata önmagában is jelentős elméleti kihívást jelent. E hatalmas és minőségileg éppoly jelentékeny életmű irodalmi tanulmányai döntően szövegelemző jellegűek, de erősen kimunkált elméleti háttérrel rendelkeznek. Kérdésfelvetésem egyik fontos aspektusa a genfi iskola, s ezen belül a Starobinski-írások metatudományos jellegű megközelítése: annak az elméleti háttérnek a számbavétele, mely Saussure-től a strukturalizmuson át a hermeneutikáig ível, s olyan jelentős tudósokkal folytatott párbeszédben bontakozik ki, mint pl. Hans-Robert Jauss vagy Paul de Man. Előadásomban az összehasonlító irodalomtudomány sajátosságainak elméleti újragondolását ebbe az összefüggésbe helyezem.

Az – erősen intermediális szemléletű – Starobinski-életmű komparatiztikai vetületű újraolvasása felveti továbbá a hagyományos értelemben vett összehasonlító irodalomtudomány és a kultúratudomány érintkezési lehetőségének aktualitását. Gondolatmenetem fontos eleme a Starobinski-féle szöveginterpretációs gyakorlatban kitüntetett „tekintet”: e fenomenológiai, hermeneutikai s egyben intermediális beágyazottsággal rendelkező fogalom különösen relevánsnak tűnik a komparatiztika ezredfordulós újragondolása szempontjából.

Fogarasi György: *Comparative Inscripture*: alkalmi jegyzetek az összehasonlító irodalomtudományról

Napjainkra számos észlelhető eredménye, de buktatója is van annak a kettős átalakulásnak (*going global* és *going cultural*), amit Jonathan Culler néhány éve az összehasonlító irodalomtudományban az ezredforduló tájékán lejátszódó változások két legfontosabb összetevőjének nevezett: a kilépésnek *egyfelől* a nyugati vagy eurocentrikus sémákból a távoli földrészek irodalmi és irodalomfogalmi felé, *másfelől* az irodalmi szövegtérből nem egyszerűen a társművészetek, de a művészeteken túli reprezentációk és archiválási technikák elemző vizsgálatának irányába. Jegyzeteimben e változások néhány vetületének megvilágítása mellett a vésetek Thienemann-féle kérdésének újrafelvetését tervezem.

Hites Sándor: Emigráció, kétlakiság, hibriditás a komparatiztikában

Az előadás azzal foglalkozik, hogy az összehasonlító irodalomtörténet-írás második világháború utáni virágzásában (és hanyatlásában) milyen szerepet játszottak hazájukat elhagyó irodalmárok. Összevetve az európai (Wellek, Auerbach), magyar (Neubauer, Kibédi Varga, Karátson) és posztkoloniális (Spivak, Said) emigránsok egyes nemzedékeinek vonatkozó törekvéseit, azt igyekszem körüljárni, mennyiben tekinthető az emigráció a komparatiztika, Emily Apter kifejezésével élve, „történelmen átívelő paradigmájának”.

Szávai János: A francia komparatiztika dilemmái

A nagy múltú s az egyetemi hierarchiába erőteljesen beágyazott francia komparatiztika már évek óta defenzívába szorult. Meg kellett küzdenie előbb a *nouvelle critique* elméleti dominanciájú irányultságával, azzal egyidőben a parttalan irodalom (Etiemble) ideájával, s főként azokkal az angolszász kísérletekkel (Spivak), amelyek végleges eltűnését vizionálták.

Megújulási törekvéseinek egyik vonulata a *mythocritique* (Brunel), a másik az európai irodalom fogalmának a centrumba helyezése (Backès, Béatrice Didier, Emmanuel Bouju), amelynek komoly alátámasztást adott Európa 1989-90-es áttrendeződése.

Pál József: Lehet-e világirodalom-történetet írni?

Lehet-e világirodalom-történetet írni? Pontosabban: lehet-e nem írni világirodalom-történetet? Az elméleti kérdésre a társadalmi igény megléte nyilvánvalóan nem ad kielégítő választ. De ha a komparatista tagadja, lemond alapelveiről. Fel kell tételeznie olyan műalkotáson és a nemzeti irodalom szempontjain felüli, ugyanakkor az irodalom számára lényeges elemeket, amelyeknek való megfelelés jelenti a kutatás igazi tárgyát. Ez eléggé reménytelen feladatnak tűnik, hiszen még az egyszerűbb formában feltett kérdésre („mi az irodalom, irodalmi műalkotás”) sincs, talán nem is lehet, válasz (pontosan rengeteg, akár egymásnak ellentmondó válasz lehet). A kollektív-intuitív bizonyosságon alapuló szellem-történet/tudomány (Babits, Szerb) leáldozása után az utóbbi évtizedekben kialakult, a természettudományos racionalizmus szempontjai szerinti meghatározási kísérletekkel, úgy tűnik, még

távolabb kerültünk a lényegtől. Elfogadva a világirodalom fogalmát először nagyhatással a köztudatba bevezető Goethének azt az állítását, amelyet a Faust képében megszólaló Mefisztó mond, pusztán „feles” (fekete is, fehér is, tehát szürke) választ adhatunk. Az egyszerű állítás helyett a kétszeres negáció jelenthet némi vigaszt. A *Világirodalomról* (Akadémia, 2005, 2008) írt mélyreható elemzések (Poszler György, Szili József és mások) ez utóbbi szemponthoz szolgálnak adalékkal.

Szegedy-Maszák Mihály: A művészetközi vizsgálat haszna és korlátai

A művészetközi (interart) vizsgálat a legutóbbi évtizedekben az összehasonlító irodalomtudomány elismert részévé vált. Nagy a kísértés arra, hogy egyszerre foglalkozzunk különböző művészetekkel, noha ennek korlátai nyilvánvalóak, hiszen az irodalomhoz érteni sem könnyű, annak pedig kicsi a valószínűsége, hogy egyazon szakember értsen irodalomhoz, képzőművészethez, zenéhez vagy mozgóképhez. Két kérdéssel szeretnék foglalkozni: hogyan „szerepelhet” a többi művészet az irodalomban, és miként lehet „jelen” az irodalom a társművészetekben. A zene és az irodalom viszonyára összpontosítom a figyelmet, és Joyce, Richard Wagner és Liszt műveire korlátozom az eszmefuttatást.

Somogyi Gyula: A komparatív szemlélet intermediális lehetőségei Krasznahorkai László *Északról hegy...* és Peter Greenaway *Párnakönyv* című alkotásainak tükrében

Az előadásomban arra teszek kísérletet, hogy ráirányítsam a figyelmet a komparatiztikai kutatások egy fontos területére: a film és az irodalom határterületeinek vizsgálatára a kulturális másik megjelenítésében, mégpedig Krasznahorkai László és Peter Greenaway Japán-ábrázolásainak összehasonlító elemzésén keresztül. Mindkét alkotó művészetére jelentékeny hatást gyakorolt a japán kultúra, amelyről legmarkánsabban Krasznahorkai *Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó* (2003) című könyve, illetve Greenaway *Párnakönyv* (1996) című filmje tesz tanúbizonyságot. Mind a regényben, mind a filmben nagy hangsúlyt kap a textualitás és a vizualitás egymásba fonódása: az *Északról hegy...* egy kép kereséséről szól, míg a *Párnakönyv* folytonosan szövegeket jelenít meg a képernyőn, papírra, vagy testekre írva azokat. Tézisem szerint az is lényeges azonban, ami ezekből az alkotásokból kimarad: amennyiben a komparatiztika a másikkal való dialógus, a másik kultúra megértésének a tudománya, akkor számot kell tudni adnia a textualitás és a vizualitás interakcióiról nemcsak a magaskultúra szövegeiben, hanem a populáris regiszterek esetében is.

Györfy Miklós: Létmmodell vagy korkép – Agota Kristof: *A nagy füzet* és filmváltozata

A magyar származású Agota Kristof 1986-ban franciául megjelent *A nagy füzet* című kisregénye két serdülő ikerfiúról szól, akik meghatározatlan, képzeletbeli helyen és időben, falusi környezetben, nyomorúságos körülmények és háborús veszedelmek közepette mindent elkövetnek, hogy a maguk erejéből életben maradjanak. A kisregényt Szász János filmre adaptálta, és előadásomban arra teszek kísérletet, hogy a két művet összehasonlítva rámutassak a regénynek azokra a

elbeszélésmódbeli és nyelvi jellegzetességeire, amelyek megfilmesíthetetlennek tűnnek (Szász filmje mindenesetre nem tudta – vagy nem akarta – filmre fordítani őket), illetve amelyektől a rendező – nem annyira filmnyelvi, mint inkább értelmezésbeli okból – eltért. Véleményem szerint a film kevésbé eredeti és koherens alkotás, mint a kisregény, és gyengéi nemcsak azzal összevetve mutatkoznak meg, hanem önmagukban, a regénytől függetlenül is azok. Összehasonlító elemzésemben először a kisregény három olyan rétegét emelem ki, amelyek a szöveg meghatározó epikai sajátosságai és egyben koherenciájának összetevői: a minimalista nyelvhasználat, a mitizáló-mesés stilizálás és ezzel összefüggésben a többes szám első személyű elbeszélő. A film részben megpróbálja ezeket az eszközöket átmenteni, de csekély sikerrel, részben átértelmezi a kisregényt, és ezzel megbontja eredeti egységét. Itt többek közt arról az eljárásáról van szó, amellyel a magyar olvasón kívül minden más olvasó számára modellérvényű, parabolisztikus történetet „visszahelyezi” konkrét magyar környezetébe. Előadásom szándékom szerint mintegy a geneziséét adja a felemás film hibáinak. A *nagy füzet* filmváltozata olyan hibrid, amely sok mindent átvesz a kisregénytől, de sok mindent meg is változtat, és ezek az eljárásai nem forrnak össze autonóm kompozícióba.

Kálmán C. György: Összehasonlító irodalomtudomány az internet korában

Az elmúlt húsz évben az internet behatolt valamennyiünk életébe – de egyelőre nem sok nyoma látszik annak, hogy erről általában az irodalomtudomány és különösen az összehasonlító irodalomtudomány tudomást venne. Az előadás csak arra vállalkozik, hogy felsoroljon néhány kérdést, és még azt sem dönti el, hogy ezek mind relevánsak-e az összehasonlító irodalomtudomány alakulása szempontjából. Vajon csak a médium változott meg? Közvetítő eszköz-e az internet, vagy valami más is? Fontosakká váltak-e a (hálózati) hipertextusok, ahogyan ezt korábban gondoltuk? Változott-e valami az olvasást, és mi változott a kutatást tekintve? Az irodalom és más művészetek (elsősorban a vizuális művészetek és a zene) kapcsolatán mit változtat az internet közege? Vannak-e esélyei annak, hogy az összehasonlító irodalomtudomány szélesebb körben terjedjen? Milyen módon? Változik-e az eredmények nemzetközivé-válása? Jelent-e valóságos kultúra-közi közeledést az új technológia, vagy csak bizonyos szűk csoportok (vagy csak az érdeklődő kutatók) számára? Ilyen és hasonló kérdések feltételére és ideiglenes megválaszolására teszek kísérletet.

Sári B. László: Minimalizmus-koncepciók

Előadásom arra vállalkozik, hogy az amerikai és a magyar kritikai és irodalomtudományos kontextusban jelenlévő amerikai minimalizmus-leírásokat hasonlítsa össze és értékelje. Az összehasonlítás szempontjai között szerepel a vizsgált szövegtörzsek terjedelme, a szűkebb (irodalmi) és tágabb (kulturális) kontextus ismerete és használata, a tartalmi és formai leírások relevanciája, illetve az értelmezési lehetőségek. Ezek mentén vetek össze két kurrens amerikai, és három magyar minimalizmus-koncepciót.

Zsadányi Edit: Jövőbelátó irodalom? Irodalomtudomány és társadalmi szolidaritás

Előadásomban a magyar komparatiztika lehetőségeinek vizsgálatát azzal a jelenséggel szeretném összekötni, hogy a hazai és a nemzetközi közgondolkodásban az egyetem és a szociális környezet kapcsolata átalakulóban van. Napjainkban minden tudományos kutatáson számon kérik a társadalmi hasznosság elvét. A gazdasági válság meggyorsította a bölcsészettudomány marginalizálódását az egyetem falain belül és kívül. Előadásomban olyan kutatási irányok és elképzelések mellett érvelek, amelyek nem az egyetem falai közé zárkózó, védekező magatartást követnek, hanem széles területre kiterjedő szociális kommunikációt folytatnak; amelyek nyitottak a társadalmi, gazdasági, kulturális és technológiai átalakulások sokakat érintő kérdései (szegénység, emigráció, kisebbségi kérdések, turizmus) iránt.

Az előadás első részében rövid áttekintést nyújtok olyan elméleti írásokról és irányokról, amelyek a posztstrukturalista koncepciókat a társadalmi szolidaritás és a politikai kérdések irányába fejlesztették tovább. A második részben Krasznahorkai László Kínában játszódó regényeit olyan művekként értelmezem, amelyek mintegy megéreztek Kína jövőbeli jelentőségét, megelőlegezték a világgazdaságban és a nemzetközi politikában történt átrendeződést. Ebből az is következik, hogy a nyugati és keleti kultúrák találkozásából adódó előnyök értékelése mellett érdemes a mű által (előre)jelzett konfliktuslehetőségeket is tekintetbe venni.

Mezei Gábor: Fordítás, anyagiság, komparatiztika – az összehasonlítás alapjai

Annak ellenére, hogy a komparatiztika kortárs irányjai nem mindig foglalják magukban, vagy legalábbis nem mindig kezelik kellő körültekintéssel a fordítás kérdéskörét, az összehasonlítás alapjainak meghatározásakor megkerülhetetlennek látszik ennek figyelembevétele. Nem csupán abban az esetben, ha a komparatista az egyik szöveget fordításszöveggé olvassa – ahogy az igen gyakran történik, és különösen, bár korántsem kizárólag angol nyelvterületeken általános gyakorlat –, de akkor is, ha különböző nyelvű szövegekkel dolgozik.

Szövegek és fordításaik a fordításelmélet, illetve – a szövegek anyagiságára is rámutatni képes – médiaelmélet alapösszefüggései felől történő olvasása ugyanis egyértelműen megmutatja, hogy a szövegek, csakúgy mint fordításaik, saját nyelvükből, sőt, saját anyagukból állnak elő. Ilyen módon pedig az átvitelként értett, vagy akár a megfeleltetésekben bízó fordítás helyett egy egészen másféle fordításmodell látszik megmutatkozni.

A komparatiztika szempontjából ennek a távlatnak azért lehet különös jelentősége, mert amennyiben nem átvitelként, és nem megfeleltethetőségként értjük a szövegek közötti, vagy akár a párhuzamos olvasás folyamán történő mechanizmusokat, az összehasonlítás alapjait is másképpen kell meghatározunk. Olyan szövegműködések keresztül történhet ilyen módon a párhuzamos olvasás, amelyek saját aktuális jelenlétük, illetve működés módjuk révén tehetnek csupán lehetővé bármilyen összehasonlítást.

Darab Ágnes: Komparatisztika az antikvitásban

A klasszikus antikvitás irodalma – az egyre szűkülő szakmai körön kívül – mára szinte teljesen elveszítette vonzerejét, érdeklődő befogadói körét. Pozíciója még a szélesebb, tehát a klasszika filológián túlmutató irodalomtudományos diskurzusban is leginkább motívumok, toposzok, archetípusok forrásává zsugorodott, és hiányzik az a fajta interpretáció, amely az antikvitás szövegeiben a mindenkori, így a 21. századi ember kérdésfelvetéseire adott választ tárná fel, avagy amely ezeknek a szövegeknek a mai befogadó esztétikai elvárásainak megfelelő arcát mutatná meg. Mindennek magyarázatát nemcsak a nyelv, valamint a szövegek mögött húzódó irodalmi hagyomány és kulturális közeg ismeretének a hiányában kereshetjük, hanem az alkalmazott interpretációs technikák elégtelen voltában is.

Előadásomban egy konkrét, éspedig nem is úgynevezett szépirodalmi szövegnek az elemzésével foglalkozom: az id. Plinius *Naturalis historiája* zoológiai tárgyú VIII. könyvének 20-21. fejezetével. A szöveghely komparatív, valamint a maga kulturális-mediális közegében történő interpretálásával mutatva egy példát arra, hogy az antik szövegeknek – a 21. századhoz is szóló – jelentésképződése csakis az eltérő módszertani megközelítések egyidejű alkalmazásával történhet meg.

Ladányi István: „Posztjugoszláv” kontextusok: az összehasonlító olvasatok elkerülhetetlensége

Az újabb irodalomtudományi megközelítések (a posztstrukturalista irányzatoktól kezdve) jelentős részben azokon a kutatási területeken rendezkedtek be, amelyek jelentős részben az összehasonlító irodalomtudományi kutatások terepének tekinthetők. A szövegköziség formáinak kutatása, az intermediális olvasatok, a posztkolonialista megközelítések, a feminista, gender stb. kutatások az irodalmi komparatisztika látszólagos szerepvesztését jelenthetik, más szempontból viszont a komparatív megközelítések diadalaként is tekinthetünk rájuk. A délszláv térség több kultúrába, nyelvbe, nyelvváltozatba ágyazott szerb, horvát, magyar szerzőinek, műveinek olvasási tapasztalatai alapján a komparatív olvasatok elkerülhetetlenek és mással nem helyettesíthetőnek látszanak. Azzal, hogy a hagyományos komparatisztika módszerei és irányzatai (hatástörténeti kutatások, műfajok, formák, eszmék vándorlásának vizsgálata, tipológia) mellett/helyett a különböző nyelveken, kultúrákban keletkezett művek közös értelmezői térbe helyezése, a több nyelvi, kulturális, műfaji kontextusba ágyazott művek párhuzamos olvasatai, az intermediális kutatások kerülnek előtérbe, a komparatív vizsgálatok nélkülözhetlenné válnak az irodalmi szöveg művészi megalkotottságának vizsgálatában.